

ACC. N.R. M. 13490 : 1-13

Landskap: *Luleå*Upptecknare: *Stephen Farp*Härad: *Ostbo*Berättare: *Abraham Nilsson*Socken: *Gällaryd*Berättarens yrke: *Hemmansägare*Uppteckningsår: *1957*Född år *1897* i *Gällaryd*FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Väster i hushåll, läkekonst och magi. s. 1-3.
 Att bota med nattvardsväst. s. 4.
 Väntor. s. 5.
 "Skärvan." s. 6.
 Årsgång. s. 7.
 Kämpskrällor. s. 7.
 Klok gumma. s. 8.
 Magi med förtrollad bössa. s. 9.
 På makten från hästarna. s. 10.
 Prästen Krysander i Gällaryd s. 11-12.
 kunde driva ut djävulen m. m.
 Kyrkblockorna i Gällaryd. s. 13.

Lu F 79

Skriv endast på denna sida

Fråge lista L. U. F. 72.

Smörsmäll [Smörsmälla], Muggsopa och mässen stuvades
som opeunt.

Ärtor användes som kaffe och körsbärsliv till reservering
för tobak. Svamp har ätits på länge jag minns och min
far först 1858 hade ätit svamp i sin barndom. Men det
var nog inte brukligt över all. Först o. 1915 kan man
säga att det blev vanligt att äta svamp.

Lönnlag användes som dricka. Men man fick söka genom
att koka lönnlag. Gursten använde man till dryck
men var till risap.

I kryptogivten odlade man: Sill, timjan, mejan, uddöt
och pepparmynt. Den vilda kryptogivet man använde var
kummin. Som användes till bröd och rot. Johannesört
användes i tränsiret och dracks som medel mot hosta
s.k. "kvar." Malts bränsire användes mot mag pliga.

I kar lade man ut karöt [] eller suris
för att få bort den unken lukt.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND1.
X

Med ohryn användes mest pns. Som medel mot urol
användes man malört eller skvärevar.

Färgning: Pisseblå: Man tog urin från en barn och
lät det stå några dagar. Därefter tillsatte man mjälom-
ris [*Stactostaphylos*]

Impregnering och färgning av st. st.

Man tog alback och kokade det i acklut och jämsfibspan.
Denna bäure blev det om man utbit albacken med
akback. En st. impregnerat med det riktiga i
lön om 30 år.

En färgning v. påkänn användes man avskolade tobblat
Högren blev g. m. spräckliga.

Som pyntade växter i trädgården odlade man: Ljungs-
hjärta, Krigskorn, Lupiner och Gullris.

Här på st. var det åtminstone i min barndom
vanligt att ha kruk växter: De dessa var *Pelargonium*,
Tofvelblomma, *Kyrtan*, *Kammomil* och *Kalla*. Kallan
skulle stå i en mörk st. Den spåde växer.

Läkemedel och magi.

Flöderte användes mot feber, Johannesört mot bröst-
katar. Libsticka gav man konn, då de mjölkade oskirad
mjölk [blotmjölk]. Denna sjukdom ansåg man bero
på att en ogift pige, som vännen fick smittas oskulda
mjölkat kon.

Magis botades med gawännen w akbar, men även
genjamen och röllikan botade magis.

Blotort ärtika och en tricketur på kamel användes
mot blotpiss hos kon.

Groblat lade man på sår. När man ville ställa blöt-
flödet skan man ita en rök svamp och lade på såret.
Även om det gällde en pulsåder kunde man stanna
blödet med rök svamp.

Perkok på skvattarna användes mot skabb.

Omnbenkslag på stöcken track man mot alla mag plä-
gn, då man ansåg att dessa försökades genom en rök
som kumpit in i magen.

Den bote med närvardsvärt.

Loisa i Prästbr. Söter sin häradsmannen i Gaipenberg
talade om, att när hon var barn, hade två beggar råkat
i slepsmil. En av dem fick sådana prickar, så att han
låg som död på marken. Loisas om skrek då till Loisa:
"Spring efter din närvardsvärt!" När gommen fick den,
slög hon beggar några gånger med värtan. Upps hysade
beggar upp och var alldeles ky.
Hvem andra sjukdomar kunde botes med närvardsvärtan.

ACC. N:R M. 13490:5.

Hu bote Västn.

Man tog lika många ärtor som vältor. Man kartade sedan ärtorna i en bunns och skryddade ut korna under tak. Sedan ärtorna sjunkit till botten.

Man kunde även använda stulet fläck. Man gick med fläcket till en jostfart sten, som var på hade en jost med vatten. Sedan doppade man fläckbiten i vattnet och strök på vältorna.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 13490:6.

Att bota Skärran.

En Träng i Prästbo, som inte ville gifte sig med sin flicka, hängde sig i Dammabros ledugård. Prästgarna saknade en tön, och när de gick in i ledugården fann de Trängen hängande där i den saknade tönnen.

Fjärdingssmannen, som kom till platsen, bad att få tönnen. Med den bit som suttit ämt haken på rjättspierringen, botade han sedan skärran.

På Mosskults gård i Gällaryd fanns under min barndom en väja som hette ut eller Bräckenhjelmarna. Denne Per Bräckenhjelm döt om i rycka kriget under Gustaf III:s tid, och dödade en ryttare med väjan. Denne väja sändes flera gånger till Gällaryd för att bota skärran. Man såg ut väjan i ett gles mjölk, och väjan fick stå i mjölken under natten. Sedan fick barnet dricka mjölken på morgonen. Men det berättade, att det inte fanns någon i Gällaryd i hans generation, som inte blivit bota ut med denna väja.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 13490:7.

Årsgång

Prästen i Gölsebo ville en näppre kväll¹⁾ inte gå årsgång
Han låg i sin säng tillsammans med sin lilla flicka.
Plötsligt kuckade det på natten. Prästen svarade inte. Då han
inte svarade rumstörde det väns. Prästen vägrade ändå att
gå. När han vaknade på morgon, hade han legat på flickan,
så hon var döv. Han tog sedan för att den oride hamnats
på honom för att han inte gick årsgång.

x/ Det var fyra näppre kvällar på sin år. Julkvällen,
Vårfredagen, midsommardagen och Mikelsmäs. Årsgång
skulle gås dessa kvällar.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

En dag gick Petter, som anstuderade Krosshult, förbi
här hemma. Han frågade åt honom: "Vart skall du gå,
Petter?" Men Petter ville inte svara genast. Men han slut
talade han om sin ärende. Han skulle gå till Stina i
Krosshult, ty hans kat var klippt till skinn och sat
som en hund i källaren. När han kom till Stina sade
han: "Din kat är inte farligt med, för han sitter uppe
om". Men Petter ville veta vem som gjort katten
sådan. Men det fick han inte reda på. "Detta kommer
i så fall bli ett stäm till ovänskap mellan er," sade
Stina.

ACC. N:R M. 13490:9.

En bresa, som troddes förtrollat, gick man brespipan
inuti med tibact eller järn. Sedan satte man en
kok i bresmynningsen. Den som då hade förtrollat
bresan fick Jiaré.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R **M. 13490:10.**

Kugelberg var som tin en kapten, men står i kyrkboken
som Nykvist, som tin en soldat. En dag köpte man timmer
till Värnamo. Många Gällaryds bö var med. Alla Jons
hästar blev alldeles trötta, men Kugelbergs häst, som
som det varit utifrån hela tiden, ty alla de andras
hästar fick dra åt honom, då han tog makten från Jons.

När man var hos Kugelberg och åkte häst, så skulle
man först sjölv gå i skaklarna, när man spände för,
ty annars tog Kugelberg makten från hästen.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Prästen Rysander i Gällaryd.

Rysander var präst i Gällaryd på 1780-talet. Ingen kunde som han pliga djävulen. En gång blev han kallad till Ohsbark för att lösa ut djävulen, som försade med fem silverspene. När Rysander kom hem berättade han ett häftigt förhållande för att djävulen skulle få köpa ut dem vägen. När det var gjort, befände han djävulen att köpa ut. Denne försade sig, men Rysander sade: "På du, men ut ska du!"

Den djävulen hämnades. När Rysander åkte hem, hade dränggen inte kört lång bit från hjulet droppade av. Rysander befände dränggen att sätta på hjulet igen. Dränggen gjorde så, men han hann inte sätta sig upp i vagnen från hjulet ramlade av igen. Rysander som förstod vad det var för en sak, befände dränggen att kasta upp hjulet i häcken. Dränggen lydde och brände kända. Men han undrade hur det egentligen var möjligt att kunna kasta en vagn med tre hjul. Han

ACC. N:R M. 13490: 12.

tiände ja ut och såg, att en stor hund sprang bort ut och
hvar upp axeln. Det gick i furu, fast ändå till Rykoberg.
Där kommande prästen Jönssonen att koma ut i
den stora Syngepölen. "Där skall han få stå till i
morgon till i," sade prästen. Djävulen fick stå där,
hans prästen måste morgon gick dit och hjälpte bort
himm.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

2.

ACC. N:R M. 13490:13.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Kyck-klockorna: Gällaryd.

På den stora klockan i Gällaryds kyrka finns
penningar i gjutna. Om dessa berättas att en ung
 flicka kom till gjutaran när denne höll på att gjuta
 kyck-klockan och bad honom att gjuta in penningar,
 som hon hade med sig. Därvid sade flickan:

"Så sant jag är en ärlig mitt."

skall denna klocka höras till Visingsö."

Klockan fick där efter en sådan klang, att den hördes
 ända till Visingsö. Men det fick hon inte, för hon över-
 röstade alla andra kyck-klockor. Man berättar ju en
 härlig i klockan för att minsten ljudet.